

Ганна Бондаренко

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ МАЛОКОМПЛЕКТНОЇ ШКОЛИ

Розвиток системи початкової освіти вимагає удосконалення форм, методів, прийомів і змісту навчання учнів. Особливої уваги потребує організація навчального процесу сільської малокомплектної школи, де мала наповнюваність класів створює сприятливі умови для навчання із застосуванням інтерактивних форм навчальної діяльності, які є ефективними на різних етапах уроку. Практика показує, що останнім часом учителі активно використовують інтерактивні технології навчання, оскільки у центрі уваги стоїть особистість учня, його пізнавальні можливості, вміння доводити свою думку, співпрацювати в колективі, взаємодомогати, знаходити рішення питань разом.

Слово «інтерактив» англійського походження, від слів «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивна технологія, як зазначає доктор педагогічних наук О.І. Пометун, «це така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть школяра у колективному взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників у процесі навчального пізнання: або кожен учень має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою та перед усім класом завдання».

Інтерактивне навчання – спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де учитель і учень є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують із приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації [2, с. 9, 23–24, 182]. Таким чином, інтерактивність – це високий ступінь активності як учня, так і вчителя.

Окремі елементи інтерактивних технологій навчання досліджували Ш. Амонашвілі, Я. Голант, Є. Ільїна, С. Лисенкова, О. Пехота, А. Рівін, В. Сухомлинський, В. Шаталов, та інші. Літературні джерела засвідчують,

що останнім часом в Україні дослідження інтерактивних форм навчання здійснювалися Л. Пироженко, О. Пошетун. Учені погоджуються з думкою, що учневі потрібно не просто передати знання, але й навчити застосовувати їх на практиці. Ефективність кінцевих результатів навчання залежить від чітко спланованих цілей, ролей, визначення певних інтерактивних методів і прийомів, розумових і навчальних умов і дій. Саме інтерактивні види діяльності дають змогу створювати навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, що надає змогу учням розвивати логічне мислення, формувати критичне мислення, реалізовувати індивідуальні можливості. При збереженні кінцевої мети і основного змісту навчальної діяльності інтерактивне навчання змінює традиційні форми на діалогові, що базуються на взаєморозумінні та взаємодії.

Практика свідчить, що вчителі зазнають певних труднощів під час проведення уроку з використанням інтерактивних технологій. Особливо важко побудувати навчально-пізнавальний процес таким чином, щоб активізувати пізнавальні здібності всіх учнів різновікових груп. Необхідно зазначити, що інтерактивна взаємодія потребує певного часу підготовки як учнів, так і вчителя. Якщо учні або вчитель раніше не використовували інтерактивні технології, то це потребує розробки алгоритму дій та поетапного плану його реалізації.

Спробуємо уточнити деякі питання організації навчального процесу з використанням інтерактивних технологій в умовах малочисельної школи. У першу чергу звернемо увагу на навчальне середовище уроку. Діалогові форми взаємодій орієнтовані на спілкування обличчям до обличчя, тому традиційну розстановку парт треба порушити! (буквою «О», «С», «К», «Т»). Це дасть можливість підготувати учнів до нетрадиційних форм навчання. Інший важливий аспект інтерактивного навчання – зміст діалогу. Учителеві необхідно продумати, розробити його зміст у контексті навчальних предметів (українська мова, читання), при цьому навчальний матеріал учні легко засвоюють у процесі реалізації навчально-пізнавальних, комунікативно-розвиваючих функцій діяльності.

У малочисельних школах спілкування дітей на уроках обмежене, тому вчителю необхідно створювати сприятливі умови із використанням інтерактивних форм для розвитку комунікативних умінь і навичок учнів, що будуть здійснюватися як в спілкуванні групи, так і в діалозі між групами.

Як зазначає О.Ф. Ярош, «Ефективність роботи кожної групи залежить від того, наскільки вдасться реалізувати дві основні функції навчання в діалоговому режимі: вирішення навчальних завдань і вияв підтримки членів групи в ході спільної роботи» [3, с. 21].

В умовах інтерактивного навчання формування різновікових груп відбувається на початковому етапі і вчитель повинен потурбуватися про емоційний клімат мікрогруп, бажання і можливість членів групи підтримати один одного. Формуючи групи, пропонуємо дотримуватися таких

підходів: за інтересами, уподобанням, рівнем навчальних можливостей, «за бажанням», за принципом готовності до даного виду діяльності, за тематикою обраної проблеми, за різними видами діяльності та інші. Але виявляються і негативні впливи такого об'єднання: інколи вчитель, здійснюючи цей процес без урахування індивідуальних особливостей учнів, формує групи, невідповідні одна одній за рівнем пізнавальних здібностей, тому результати можуть значно відрізнятись.

Форми інтерактивного навчання в малокомплектній початковій школі варіюються в залежності від предмету, теми, мети, завдань, складу груп та з урахуванням інших аспектів, що вимагають підготовки вчителя до проведення такого уроку, зокрема створення, розроблення дидактичного матеріалу, що буде посилюючим та доступним для учнів.

Добираючи завдання для інтерактивного уроку, вчені рекомендують дотримуватися певних дидактичних вимог:

- матеріал, що пропонується для вивчення має бути доступним для розуміння і самостійного засвоєння учнями;
- мати пізнавальну і практичну цінність, ставити учнів перед необхідністю творчого застосування суб'єктивного досвіду при отриманні нової інформації;
- у завданнях має бути оптимальне співвідношення між відомим і невідомим;
- зміст завдань має бути спрямований на об'єднання зусиль усього колективу, що їх виконує.

Пропонуємо фрагмент уроку української мови з використанням технологій інтерактивного навчання у 2 та 4 класах:

2 клас		4 клас
Тема: Велика буква в іменах, по батькові та прізвищах людей Очікувані результати: учні матимуть уявлення про власні і загальні слова – назви предметів (іменники); зможуть навчитися правильно писати з великої букви імена, по батькові і прізвища людей.		Тема: Уживання прикметників у художніх творах та в науково-популярних текстах Очікувані результати: учні розрізнятимуть тексти за їх стилістичними ознаками, навчаються вживати прикметники в мовленні зі стилістичною метою.
Обладнання: підручник М.А. Білецької, М.С. Вашуленко та ін. Рідна мова: Підручник для 2 класу Част. 1.		Обладнання: картки, підручник М.С. Вашуленко та ін. Рідна мова: Підручник для 4 класу Част. 1.
1 етап – Повідомлення теми і мети уроку	Робота з учителем. Повідомлення теми і мети уроку. Вивчення нового матеріалу під керівництвом учителя. Робота в парі (<i>пара складається з учнів, які сидять поруч</i>) Усне виконання завдань вправи 214.	Робота самостійно. Записати число, класна робота, прописати рядки каліграфії <i>ВМ, Україна</i> . Познайомитися із вправою 199. Робота в парах (<i>пара складається з учнів, які сидять поруч</i>) – 1 завдання. Визначити, де більше вжито прикметників, поставити до них питання. Перший учень

	<p>1 завдання. Назвати своє ім'я, прізвище, ім'я своїх батьків, ім'я та побатькові вчителя – сусіду по парті. Колективна робота. Ознайомлення з правилом, як пишуться імена, побатькові та прізвища людей. Вчитель читає – учні повторюють.</p>	<p>читає, другий ставить питання, потім навпаки. (На дошці написано як визначити художній і науковий текст). 2 завдання. Визначити, який текст художній. Порівняти думки одне одного щодо визначення тексту. 3 завдання. Записати прикметники із художнього тексту на дошці. Один учень з пари записує прикметник, інші погоджуються чи не погоджуються.</p>
<p>2 етап – Робота з новим матеріалом</p>	<p>Робота самостійно. Групова робота з текстом (дві групи з різними рівнями розумових здібностей, кількістю 3-4 учні у групі). Завдання для груп: <u>1 група з нижчим рівнем розумових здібностей</u> списують слова з великої букви з вправи 215. Обмін зошитами в групі для перевірки. <u>2 група з вищим рівнем розумових здібностей</u> Технологія «Мікрофон». Один називає ім'я і прізвище відомого письменника, твори якого вивчали на уроках читання, решта погоджуються і записують.</p>	<p>Робота з учителем. Узагальнення виконаної роботи. Визначення різниці між науковим і художнім стилем. Робота з картками. Робота в парах (<i>пара формується з учнів з різним рівнем розумових здібностей</i>): Завдання для пар: 1 завдання. Учень з нижчим рівнем розумових здібностей зачитує текст, визначає прикметники за запитанням. Учень з вищим рівнем розумових здібностей перевіряє і доповнює речення іншими прикметниками.</p>
Фізкультхвилинка		
<p>3 етап – Узагальнення та систематизація матеріалу</p>	<p>Робота з учителем. Колективне обговорення. Зачитування згаданих імен і прізвищ 2 групою. Визначення чим же видатні ці люди і які твори написали. Технологія «Мікрофон». Кожен учень відповідає на питання: – Що сьогодні ми вивчали на уроці? – Чи сподобалося працювати в парах і групах? – Як же треба писати імена, побатькові та прізвища людей?</p>	<p>Робота самостійно. Групова робота з текстом Робота з вправою 200. Завдання для груп (групи сформовані з учнів ряду) <u>1-й ряд.</u> Кожен учень зачитує вголос по одному реченню із тексту «Степ». Визначає чи є тут прикметники, ставить питання, а решта учнів погоджуються чи не погоджуються. <u>2-й ряд.</u> Кожен учень зачитує вголос по одному реченню із тексту «Зелене багатство України». Визначає чи є тут прикметники, ставить питання, а решта учнів погоджуються чи не погоджуються. Представники з кожного ряду в загальному колі доводять, чому один текст художній, а інший науковий.</p>
<p>4 етап – Підсумок уроку</p>	<p>Робота самостійно. Технологія «Мозковий штурм». Один учень читає загадку з вправи</p>	<p>Робота з учителем. Узагальнення виконаного в групах: – Чи легко було працювати в групі?</p>

	217 і на дошці записує всі відповіді загадки, потім приходять до спільної думки, як звуть онукового батька.	– Хто правильно визначав тип тексту? Підведення підсумків, що вдалося зробити спільною роботою.
--	---	---

Упровадження інтерактивних форм навчання в класах з малою наповненістю сприяє:

- усвідомленню особистої значущості у спільній діяльності;
- розвитку комунікативної готовності до роботи в групі;
- формуванню моральних норм якості, заохочує до спільної діяльності;
- розвитку особистісної рефлексії;
- удосконаленню навичок спілкування і взаємодії в групі;
- розвитку пізнавальної активності;
- формуванню навичок аналізу і самоаналізу в процесі групової рефлексії;
- посиленню зв'язків клас-учитель, вчитель-учень;
- реалізації цілей навчальної роботи;
- формуванню мотиваційної готовності до міжособистісної взаємодії.

Інтерактивні форми навчання можна використовувати на різних предметах, застосовуючи взаємонавчання в парах, в трійках та більших групах.

Досліджень проблем інтерактивних форм навчання знаходимо достатньо в літературних джерелах, проте їхнє використання в малочисельних школах розроблено недостатньо, що підтверджує актуальність зазначеної теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Метод. посіб. / Авт. уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – Київ, 2004. – 192 с.
3. Ярош О.Ф. Сучасний урок у початковій школі // Бібліотека журналу «Початкове навчання та виховання». – Харків, 2004. – 233 с.